

1^ο Διαγώνισμα Έκθεσης – Έκφρασης Α' Λυκείου

ΑΝΑΛΦΑΒΗΤΙΣΜΟΣ

Πλούσιες και φτωχές γλώσσες

της Μ. Κακριδή.

Το ερώτημα της αξιολόγησης των γλωσσών, αν υπάρχουν δηλαδή γλώσσες επαρκείς και ανεπαρκείς, πολιτισμένες και πρωτόγονες, γλώσσες πλούσιες και φτωχές, ανώτερες και κατώτερες -που θα αντιστοιχούσαν κατά συνέπεια σε ανώτερες και κατώτερες φυλές-, απασχολεί διαφορετικά τον απλό κόσμο και τους επιστήμονες. Υπάρχουν πράγματι ασφαλή επιστημονικά κριτήρια για τέτοιου είδους κατατάξεις; Για τους Έλληνες ομιλητές φαίνεται ότι το ερώτημα είναι λυμένο, και μάλιστα με τον καλύτερο δυνατό τρόπο για την ελληνική γλώσσα: θεωρούμε τη γλώσσα μας από τις πλουσιότερες του κόσμου, και η διάκριση αυτή, μολονότι αφορά την αρχαία ελληνική, αγκαλιάζει οπωσδήποτε και τη νέα, τουλάχιστον όποτε υπάρξει αμφισβήτηση του κύρους της από τους ξένους.

Η γλωσσολογία, ωστόσο, έχει διαφορετική γνώμη ως προς το γενικότερο ζήτημα της αξιολογικής κατάταξης των γλωσσών. Κάθε γλώσσα, ως σύστημα επικοινωνίας των χρηστών της, θεωρείται απολύτως αυτάρκη για την κοινωνία που τη μιλά. Όσα στοιχεία (ήχους, λέξεις, δομές) χρειάζονται π.χ. οι αυτόχθονες της Αυστραλίας που μιλούν την άγνωστη σε μας γλώσσα *Ilgkarf* για να εκφράσουν τις *έννοιες* που τους ενδιαφέρουν και τις σχέσεις μεταξύ των εννοιών, τόσα και έχουν επιλέξει για τη γλώσσα τους. Το ίδιο και οι Άγγλοι, οι Κινέζοι, οι Έλληνες κ.ο.κ. Δεδομένου λοιπόν ότι κάθε γλώσσα καλύπτει επαρκώς τις ανάγκες της κοινότητας που τη χρησιμοποιεί, όλες οι γλώσσες θεωρούνται καταστατικά ισότιμες. Η γλωσσολογία δεν δέχεται ότι υπάρχουν φυσικές γλώσσες «ανεπαρκείς», «πρωτόγονες» ή «κατώτερες», και τέτοιου είδους χαρακτηρισμούς τους ανάγει σε εξωγλωσσικούς ιδεολογικούς μύθους.

Καθεμία από τις γλώσσες που ξέρουμε και έχουμε μελετήσει, όσο «απολίτιστη» και αν μας φαίνεται η κοινωνία που τη μιλά, έχει αποδειχθεί ότι ως κώδικας επικοινωνίας είναι το ίδιο πολύπλοκος και το ίδιο εξελιγμένος με τον κώδικα κάθε μεγάλης δυτικής ή άλλης χώρας που έχουμε συνήθως ως πρότυπο. Κάθε δήθεν «πρωτόγονη» γλώσσα που μας είναι γνωστή παρουσιάζει, χωρίς εξαίρεση, όλες τις ιδιότητες και τα χαρακτηριστικά που διαφοροποιούν τις γλώσσες από τα πολύ ατελέστερα συστήματα επικοινωνίας των ζώων ή τους τεχνητούς κώδικες (π.χ. των σημάτων της τροχαίας κ.ά.). Τα σημαντικότερα από αυτά είναι: πρώτον, ότι κάθε ανθρώπινη γλώσσα βασίζεται στον συνδυασμό μονάδων χωρίς νόημα (των ήχων), έτσι ώστε να δημιουργούνται μονάδες με νόημα (οι λέξεις) και να εκφράζεται με απόλυτη οικονομία ολόκληρη η ανθρώπινη εμπειρία. Και δεύτερον, ότι κάθε γλώσσα οργανώνεται περαιτέρω θέτοντας κανόνες και νόμους στο φωνολογικό της σύστημα, τον σχηματισμό των λέξεων της, τη σύνταξη της. Και κάθε δήθεν «πρωτόγονη» γλώσσα έχει τέτοιους κανόνες, το ίδιο αυστηρούς με τις λεγόμενες «πολιτισμένες» γλώσσες. Αν κανείς τους παραβεί, δεν θα μπορέσει να συνεννοηθεί με αυτούς που τη μιλούν, με τον ίδιο τρόπο που, αν παραβεί κανείς τους κανόνες της

γαλλικής, δεν θα μπορέσει να συνεννοηθεί σωστά με τους γαλλόφωνους. Άρα είναι το ίδιο γλώσσα με τις γλώσσες - πρότυπα που ξέρουμε και εκτιμούμε, όχι λιγότερο.

Η περιοχή όπου εντοπίζονται διαφορές και ξεγελούν την κρίση μας είναι το λεξιλόγιο. Πράγματι, οι γλώσσες παρουσιάζουν διαφορές ως προς το λεξιλόγιο τους, ανάλογα με τους τομείς του φυσικού περιβάλλοντος που έχουν σημασία για την κοινωνία τους ή με τις δραστηριότητες που έχουν αναπτύξει. Π.χ. λέγεται ότι οι Εσκιμώοι έχουν πλουσιότερο λεξιλόγιο για την ποιότητα και τις μορφές του χιονιού, ενώ οι Άραβες για τις καμήλες και την έρημο, αλλά και για τα μαθηματικά. Οι Ιταλοί ανέπτυξαν ορολογία για τη μουσική αλλά και για τα διάφορα είδη ζυμαρικών. Οι Γάλλοι για τη μόδα, την κουζίνα και τη διπλωματία. Στους αρχαίους Έλληνες οφείλουμε πολλούς όρους της φιλοσοφίας, στους Ρωμαίους το νομικό λεξιλόγιο κ.ο.κ.

Οι τομείς τους οποίους έχει αναπτύξει μια κοινωνία, και συνεπώς το λεξιλόγιο της γλώσσας που τους εκφράζει, αντικατοπτρίζουν στα μάτια μας τον πολιτισμό της. Ωστόσο, η ίδια γλώσσα σε άλλες περιστάσεις θα μπορούσε να εκφράσει οποιονδήποτε άλλον πολιτισμό. Θα προσάρμοζε κατάλληλα τα συγκεκριμένα στοιχεία της και κυρίως το λεξιλόγιο της, αλλά δεν θα χρειαζόταν να μεταβάλει καμία από τις συστατικές κατηγορίες ή τις ιδιότητες που χαρακτηρίζουν από κοινού όλες τις ανθρώπινες γλώσσες που ξέρουμε. Αν π.χ. μια κοινότητα του Αμαζονίου αποφάσιζε ότι της είναι χρήσιμο να αναπτύξει τη νομική επιστήμη, θα χρειαζόταν να προσαρμόσει το λεξιλόγιο της στις νέες απαιτήσεις, το αντίστοιχο όμως θα συνέβαινε και αν ελληνόφωνες κοινότητες πήγαιναν να ζήσουν στη ζούγκλα του Αμαζονίου.

Οποιαδήποτε γλώσσα χρειαστεί να εξυπηρετήσει τις εκφραστικές ανάγκες μιας κοινωνίας που αναπτύσσεται και σε άλλους τομείς έχει τη δυνατότητα εγγενώς, από τη φύση της, ως επικοινωνιακό σύστημα, να το κάνει. Θα δημιουργήσει καινούριες λέξεις ή καινούριες σημασίες, χρησιμοποιώντας πάντα βέβαια το φωνολογικό, μορφολογικό και συντακτικό της σύστημα και τους κανόνες που τα διέπουν. Είναι λάθος να πιστεύεται ότι οι διαφορές των γλωσσών στους συγκεκριμένους τομείς που τις συγκροτούν σημαίνουν και διαφορές στη δυνατότητα ή την ικανότητα να εκφράζουν τα οποιαδήποτε νοήματα και τις σχέσεις μεταξύ τους.

Οι πολιτισμοί είναι αποτέλεσμα ιστορικών και κοινωνικοοικονομικών συγκυριών και δεν μπορούν να αξιολογούνται έξω από την κοινωνία και τις συνθήκες που τους γέννησαν. Και οπωσδήποτε δεν νοείται να αξιολογούνται ως δημιουργήματα «ανώτερων» φυλών. Όπως δεν υπάρχουν «ανώτερες» φυλές αλλά μόνο φυλές διαφορετικές μεταξύ τους, έτσι δεν υπάρχουν και «ανώτερες» γλώσσες ως έκφραση «ανώτερων» πολιτισμών. Υπάρχουν μόνο γλώσσες που διαφέρουν μεταξύ τους ως προς τα **επιμέρους** στοιχεία τους, όχι όμως ως προς τα γενικά χαρακτηριστικά και τις ιδιότητες που συνιστούν το φαινόμενο γλώσσα. Αν οι γλώσσες ενσωματώνουν την ιστορία και τον πολιτισμό της κοινότητας που τις χρησιμοποιεί, το κάνουν όλες με τα ίδια γλωσσικά μέσα. Οποιαδήποτε άλλη ερμηνεία ή αξιολογική ιεράρχηση βασίζεται σε εξω-γλωσσικές συμβολικές επενδύσεις, που ανάγονται εντέλει στον χώρο του ρατσισμού, των αντιεπιστημονικών και αυθαίρετων διακρίσεων δηλαδή, αναπαράγοντας τις μεθόδους του και στο πεδίο της γλώσσας. Από αυτήν την άποψη είναι -και εδώ- **επικίνδυνες**.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

- A.** Να αποδώσετε περιληπτικά το περιεχόμενο του κειμένου (100-120 λέξεις)
- B.1.** Πως αντιμετωπίζει η συγγραφέας την απάντηση που δίνουν οι Έλληνες ομιλητές στο ερώτημα της αξιολόγησης των γλωσσών;
- 2.** Να χαρακτηρίσετε αν είναι σωστές η λάθος οι παρακάτω φράσεις με βάση το κείμενο.
- α)** Οι πολιτισμοί δεν είναι αποτέλεσμα ιστορικών και κοινωνικοοικονομικών συγκυριών και μπορούν να αξιολογούνται έξω από την κοινωνία και τις συνθήκες που τους γέννησαν.
- β)** Η ίδια γλώσσα σε άλλες περιστάσεις δεν μπορεί να εκφράσει οποιονδήποτε άλλον πολιτισμό.
- γ)** Οι διαφορές εντοπίζονται κυρίως στο λεξιλόγιο.
- Γ.1.** Να βρείτε ένα συνώνυμο και ένα αντώνυμο των **έντονων** λέξεων του κειμένου
- 2.** Να δημιουργήσετε προτάσεις με τις υπογραμμισμένες λέξεις/φράσεις του κειμένου
- Δ.1.** Ποια η δομή και ο τρόπος ανάπτυξης της 2^{ης} παραγράφου
- Ε.** Διαβάζοντας κανείς το κείμενο καταλήγει στο συμπέρασμα πως απόψεις «περί ανώτερων και πολιτισμένων γλωσσών» είναι επικίνδυνες. Να παρουσιάσετε τους ενδεχόμενους κινδύνους αλλά και τους τρόπους αντιμετώπισης του φαινομένου αυτού σε ένα άρθρο σας σε καθημερινή εφημερίδα (400-600 λέξεις)